

GENERÁLNÍ PREVENČNÍ POVINNOSTI V SYSTÉMU DELIKTNÍHO PRÁVA

ANEŽKA JANOUŠKOVÁ

Abstract: The General Prevention Duty in the New Model of Tort Law

The paper at hand deals with role and function of the general prevention duty in tort law as introduced by the Czech Civil Code in 2014. The general prevention duty has been taken over from the former Civil Code with some minor legislative amendments. On the other hand, basic rules for tort liability have changed significantly. As opposed to the previous general tort law provision, the new tort law was modelled upon the German concept of liability. However, German tort law does not explicitly provide for a general prevention duty. As the paper points out, this creates a unique combination of rules that need to be examined and discussed thoroughly.

The paper at hand strives to be part of the discussion and tackle the issue of whether the traditional understanding of the general prevention duty needs to be reassessed and if so, how. It poses major questions, which arise due to the aforementioned changes. It further evaluates existing opinions on the matter and elaborates on possible solutions to the problem.

Keywords: general prevention duty; tort law; damages

Klíčová slova: generální prevenční povinnost; deliktní právo; náhrada škody

DOI: 10.14712/23366478.2022.26

1. ÚVOD

Přestože část předchozí úpravy občanského práva rekodifikaci z roku 2012 přečkala bez větších zásahů, pro většinu oblastí soukromého práva znamenalo přijetí nového občanského zákoníku zlom. Změny byly na mnoha místech zásadní, jindy šlo o posuny namnoze kosmetického rázu. To, jak se nová pravidla od těch stávajících odlišují, přitom nemusí být čtenáři zákona patrné na první pohled. Jak to tak bývá, největší úskalí interpretace se skrývá v detailu. Proto ani skutečnost, že určité ustanovení bylo z předcházející úpravy převzato bez zásadnější revize, není zárukou toho, že se jeho úloha neposunula nebo o ní není nutné přinejmenším diskutovat. Řada změn totiž není zřetelná již ze samotného zkoumaného pravidla, nýbrž vyplyne až z kontextu dalších ustanovení či nové úpravy jako celku.

V podobné situaci se nachází i úprava generální prevenční povinnosti, která po desítky let spoluutvářela doktrínu v oblasti odpovědnosti za škodu. Její význam dokládá

i to, že se tradičně řadí mezi základní zásady občanského práva vůbec.¹ Právě generální prevenční povinnost oproti předloze na první pohled prošla jen dílčími změnami, aniž by cokoliv nasvědčovalo tomu, že je nutné obnovit debatu o její podstatě a pozici na mapě deliktního práva.² Zásadní proměnou však prošla ostatní základní ustanovení odpovědnosti za újmu. Ať už jde o nové pojetí základní skutkové podstaty § 2910 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“ nebo „o. z.“), která navazuje na § 420 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník z roku 1964“ nebo „o. z. 1964“), nebo vyčlenění odpovědnosti ze smlouvy do zvláštního pravidla § 2913 o. z., obojí může mít na chápání generální prevenční povinnosti vliv.

Cílem tohoto příspěvku není komplexně pojednat o úloze generální prevenční povinnosti v novém civilním právu ani přinést definitivní řešení. To ani není s ohledem na omezený rozsah statě možné. Příspěvek se však bude snažit na některé související posuny upozornit a snad i přispět k odborné debatě o § 2900 o. z. a jeho roli ve vztahu k deliktní odpovědnosti za újmu.

2. POČÁTKY PREVENČNÍ POVINNOSTI V ČESKÉM PRÁVU

Generální prevenční povinnost se v české úpravě vyskytla teprve v občanském zákoníku z roku 1964. V jejím základu stojí myšlenka opírající se o právní zásadu *nemimen laedere*.³ Povinnost předcházet škodám se v šedesátých letech minulého století do popředí dostala i díky dobové ideologii a chápání úlohy jednotlivce v socialistické společnosti.⁴ Z těchto důvodů se tato nová povinnost stala v oblasti odpovědnosti za škodu rozhodující, o čemž svědčí nejen její legislativní ukotvení do samého úvodu části šesté kodexu z roku 1964, ale také soudobá literatura.⁵

Přes toto ideologické zabarvení zůstala povinnost prevence po změně režimu zachována. Ani dílčí formulační úpravy § 415 o. z. 1964 po roce 1989 tak nesnížily důležitost prevenční povinnosti v teorii deliktního práva,⁶ ani její význam pro aplikační praxi.⁷ Přesto nelze říci, že byla přijímána bez výhrad. Po převratu a změně smýšlení se objevily názory, že prevenční povinnost je příliš široká a neodpovídá novému hospodářskému fungování

¹ DVORÁK, J. – ŠVESTKA, J. – ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné I: obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 51.

² Důvodová zpráva k NOZ [online]. s. 1112 [cit. 2022-01-20]. Dostupné na: www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=362&CT1=0.

³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 25 Cdo 1369/2006.

⁴ Srov. KNAPP, V. – PLANK, K. *Učebnice československého občanského práva. Svazek I, Obecná část*. Praha: Orbis, 1965, s. 370.

⁵ Tamtéž, s. 370–371.

⁶ Srov. např. ŠKÁROVÁ, M. in: ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník I: § 1–459: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, § 415, m. č. 2–4.

⁷ Srov. k tomu bohatou judikaturu českých soudů, např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2264/2000; rozhodnutí téhož soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1106/2003, ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004, ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 25 Cdo 1369/2006, nebo ze dne 2. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 127/2007.

státu.⁸ Jak vyšlo následně najevo při tvorbě nového soukromého práva, část zástupců tuzemské nauky nemohla této normě zapomenout ani dobový a ideologický kontext, za něž se generální prevenční povinnost do české právní úpravy poprvé prosadila.

Pokud jde o význam prevenční povinnosti v soukromém právu, byla předně explicitním vyjádřením uznávané soukromoprávní zásady prevence – každý, kdo jedná určitým způsobem, si musí počínat tak, aby jeho jednáním nevznikaly újmy.⁹ Mimo to však měla prevenční povinnost také důležitou roli v praxi. Pro dovození odpovědnosti se totiž v souladu s § 420 o. z. 1964 vyžadovalo mj. porušení právní povinnosti. Porušení § 415 o. z. 1964 pak bylo dle všeobecného chápání subsidiárním zdrojem protiprávnosti tam, kde škůdce způsobil škodu, aniž by porušil jinou právní povinnost.¹⁰ Velkoryse pojatá dikce prevenční povinnosti pak v kombinaci s jednotnou a všeobjímající klauzulí § 420 o. z. 1964 znamenala také široký prostor pro uvážení soudce při posuzování konkrétního případu.

3. STRUČNÝ EXKURZ DO ZAHRANIČÍ

Myšlenka obecné povinnosti prevence v našem občanském právu zdomácněla. Proto možná překvapí, že v jiných civilních kodexech bychom podobnou normu hledali marně, a to i přesto, že je promítnutím všeobecně známé zásady *neminem laedere*.

Se zdánlivě podobným pravidlem se lze setkat v quebeckém občanském zákoníku. Podle čl. 1457 cit. kodexu platí, že každý má povinnost dodržovat pravidla chování uložená mu podle okolností, zvyklostí nebo zákona tak, aby jiným nepůsobil újmu; v případě porušení pak škůdce odpovídá za újmu, kterou tím způsobil. Ač zní podobně, plní tato norma jinou roli. Pravidlo je součástí obecné skutkové podstaty delikttní odpovědnosti a vymezuje základní podmínky, za nichž je škůdce odpovědný za škodu. Nejde tak o žádnou zvláštní právní povinnost, která by zakládala protiprávnost určitého jednání.¹¹

České pojetí generální prevenční povinnosti není zaměnitelné ani s čl. 4:103 PETL („Povinnost chránit ostatní před škodou“). Uvedené pravidlo totiž dopadá jen na případy nekonání, když stanoví, za jakých okolností je možné od osoby vyžadovat, aby zakročila na ochranu jiného.

Prevenční povinnost byla vždy pouze jedním z dílků do mozaiky, který přispíval k dotvoření celého obrazu tuzemské odpovědnosti za škodu. Zajímavé tak je nepochybně srovnání s německou právní úpravou. Právě BGB totiž ovlivnil pojetí odpovědnosti za újmu, jak ho známe dnes.

⁸ PETROV, J. Protiprávnost a obecná prevenční povinnost. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 20, s. 745 a násl.; nebo MELZER, F. Ustanovení § 415 občanského zákoníku a stanovení protiprávnosti jako předpokladu náhrady škody podle občanského zákoníku. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2002, roč. 10, č. 3, s. 265 a násl.

⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 33 Cdo 51/2009.

¹⁰ FIALA, J. – KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. In: *ASPI* [online]. [cit. 2022-01-31]. Dostupné na: <https://www.aspi.cz/>.

¹¹ Podmínku protiprávnosti quebecké právo nezná. Pracuje s obecným pojmem *faute*, který v sobě kombinuje zavinění a protiprávnost.

Německý právní řád výslovně s prevenční povinností nepočítá. Určité společné znaky lze však hledat v konceptu povinnosti zajistit bezpečný kontakt (tzv. *Verkehrssicherungspflicht* neboli povinnost přijmout opatření pro to, aby při kontaktu s jinými nedocházelo ke vzniku újmy), jenž za určitých okolností dovodila v Německu judikatura. Jelikož německá nauka v návaznosti na dikci § 823 BGB vychází do značné míry z teorie protiprávnosti v účinku (protiprávní je zásah do absolutního práva),¹² nedávala obecná úprava prevenční povinnosti příliš smysl. Proto se učení o povinnosti zajistit bezpečný kontakt prosadilo až v teorii a judikatorní praxi tam, kde se protiprávnost v účinku nepoužije – v případě újmy způsobené nekonáním (škůdce založil zdroj nebezpečí, avšak nepodnikl potřebné kroky k tomu, aby případná rizika zmírnil) a u nepřímého zásahu do absolutního práva.¹³

4. PREVENČNÍ POVINNOST *DE LEGE LATA* – SHRNUTÍ HLAVNÍCH ZMĚN

Přes svoji ojedinělost v komparativní perspektivě a některé kritické hlasy tuzemské doktríny zůstala prevenční povinnost v novém civilním právu zachována. Zároveň se však tvůrci nové úpravy rozhodli pro důležitější věcné posuny. Původní koncepce generální prevence byla podle názoru zákonodárce příliš široká a nepředvídatelná, proto v občanském zákoníku pravidla o prevenční povinnosti omezil. Na první pohled zřejmé je též rozdělení na prevenční povinnost při aktivním konání v souladu s § 2900 o. z. a tzv. zakročovací povinnost podle § 2901 o. z.¹⁴ Je však skutečně takovýto výčet změn kompletní?

Praktický význam prevenční povinnosti vždy spočíval v tom, že norma napomáhala rozluštit otázku, zda je škůdce za způsobenou škodu odpovědný. Prevenční povinnost tak byla doplňujícím hlediskem pro základní skutkovou podstatu § 420 o. z. 1964, a to při zkoumání podmínky protiprávnosti. Tato základní skutková podstata však během rekodifikace prošla významnou proměnou.

Jednak došlo k oddělení závazkové a mimozávazkové odpovědnosti za újmu. Občanské právo již nezná obecnou odpovědnost za porušení jakékoliv *právní* povinnosti, nýbrž odlišuje, zda došlo k porušení zákonné povinnosti, potažmo dobrých mravů, nebo povinnosti vyplývající ze smlouvy. Jednak byla revidována pravidla o povinnosti nahradit újmu způsobenou porušením zákona. Napříště se odlišuje, zda došlo při protiprávním jednání k zásahu do absolutního práva poškozeného (§ 2910 věta první o. z.) nebo zda škůdce porušil tzv. ochrannou normu (§ 2910 věta druhá o. z.).¹⁵ Nerespektování požadavků vyplývajících z dobrých mravů pak zůstává zachováno, nově jako jedna

¹² HABERSACK, M. a kol. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB Band 5: Schuldrecht – Besonderer Teil III §§ 705–853, Partnerschaftsgesellschaftsgesetz, Produkthaftungsgesetz*. 7. Aufl. München: C. H. Beck, 2017, § 823, m. č. 7.

¹³ MEDICUS, D. – LORENZ, S. *Schuldrecht II, Besonderer Teil*. 17. Aufl. München: C. H. Beck, 2014, s. 457.

¹⁴ Důvodová zpráva k NOZ, s. 1112–1113.

¹⁵ BEZOUŠKA, P. in: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§ 2055–3014): komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, § 2900, m. č. 2.

z hlavních deliktních podstat. Zákonodárce se v této souvislosti netají inspirací německým modelem odpovědnosti za škodu.^{16, 17}

Ve světle těchto skutečností je jistě namístě klást si otázku, zda tím nemohlo dojít k posunu v teoretickém i aplikačním významu prevenční povinnosti v deliktním právu. Jak vlastně prevenční povinnost do nového konceptu deliktního práva zapadá?

5. ROLE PREVENČNÍ POVINNOSTI V DELIKTNÍ ÚPRAVĚ

5.1 SHRNUTÍ ZÁVĚRŮ DOKTRÍNY

Přestože občanský zákoník slaví desetileté výročí, v teorii se tomu, jak generální prevenční povinnost zapadá do nového modelu odpovědnosti za škodu, příliš pozornosti nevěnuje. Většina autorů si všímá posunů, na které upozorňuje důvodová zpráva, další úvahy však příliš nevede. Přehodnocení úlohy generální prevenční povinnosti je přitom nasnadě, přinejmenším z toho důvodu, že se do právního řádu dostaly nové koncepty jako zásah do absolutního práva nebo institut ochranné normy. Rovněž nelze opomíjet ani vyčlenění smluvní odpovědnosti za škodu.

Převážná část teorie se nad významem prevenční povinnosti nijak nepozastavuje a v souvislosti s výkladem předmětných ustanovení pokračuje v dosavadním chápání této normy. Výslovně tak činí například Bezouška,¹⁸ Pašek¹⁹ nebo Elischer.²⁰ K podobnému závěru dochází patrně také Hrádek.²¹ Autoři i nadále vnímají ustanovení o prevenční povinnosti jako zdroj protiprávnosti, jehož aplikace připadá do úvahy tam, kde nebylo možné protiprávnost dovodit jinak.

Přesto je možné mezi jmenovanými názory určité rozdíly identifikovat. Autoři nejsou zajedno v tom, kdy je využití § 2900 o. z. namístě. Zatímco Bezouška se patrně kloní k tomu aplikovat prevenční povinnosti v rámci § 2910 věta první o. z.,²² Hrádek připouští, aby se generální prevence uplatnila v případech § 2909, § 2910 nebo i u zvláštních skutkových podstat.²³

S odlišným pojetím prevenční povinnosti přichází Melzer. Autor na prvním místě upozorňuje na to, že generální prevenční povinnost zcela dobře nezapadá do systému

¹⁶ § 823 BGB nebo Důvodová zpráva k NOZ, s. 1117.

¹⁷ Původní model odpovědnosti za škodu, jak byl navrhován v rekonstruované právní úpravě, navazoval na univerzální deliktní klauzuli a mnohem více se blížil čl. 1457 quebeckého občanského zákoníku. Během legislativních úprav však došlo k posunu v úpravě deliktu směrem k německému modelu odpovědnosti za škodu, zatímco prevenční povinnost zůstala s drobnými kosmetickými změnami zachována.

¹⁸ HULMÁK, c. d., § 2900, m. č. 4.

¹⁹ PETROV, J. – VÝTISK, M. – BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, § 2900, m. č. 10.

²⁰ ELISCHER, D. Protiprávnost – co je jejím zdrojem v soukromém právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2016, roč. 24, č. 4, s. 520 a násl.

²¹ ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, § 2900, m. č. 10.

²² HULMÁK, c. d., § 2910, m. č. 43.

²³ ŠVESTKA – DVOŘÁK – FIALA, c. d., § 2900, m. č. 10.

deliktních skutkových podstat.²⁴ Dosavadní chápání této normy ve světle rekodifikace tudíž neobstojí.²⁵ Na uvedené navazuje úvaha o nové roli prevenční povinnosti, kterou Melzer spatřuje ve dvou rovinách. Předně chápe § 2900 jako upřesnění kritéria přičitatelnosti újmy v § 2910 věta první o. z., a to o hledisko okolností případu a zvyklostí soukromého života.²⁶ Dále autor považuje § 2900 jako ochrannou normu pro účely § 2910 věta druhá o. z., a to v rozsahu, v jakém tato norma přesahuje § 2910 věta první o. z., tedy ve vztahu k reparaci čisté ekonomické újmy.²⁷

5.2 PROBLEMATICKÉ ASPEKTY NOVÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Většina dosud publikovaných názorů, které navazují na chápání prevenční povinnosti před rekodifikací soukromého práva, blíže nespecifikuje, jak by norma měla do systému deliktních podstat z právněteoretického i praktického hlediska zapadat. Otazníky, které nová úprava kvůli posunu v deliktním právu ve vztahu k § 2900 o. z. vyvolala, proto stojí poněkud stranou.

První a patrně nejdůležitější je vztah generální prevenční povinnosti k podmínce protiprávnosti podle § 2910 o. z. Další otazník souvisí s tím, že došlo k rozdělení jedné základní odpovědnostní klauzule na odpovědnost ze smlouvy a z deliktu; přitom není bez významu, že generální prevenční povinnost se historicky používala také na případy, které leží na jejich pomezí.²⁸ Konečně nelze přehlédnout ani skutečnost, že se mimozávazková odpovědnost rozčlenila na tři základní delikt ní klauzule – porušení dobrých mravů (§ 2909 o. z.), zásah do absolutního práva (§ 2910 věta první o. z.) a překročení ochranné normy (§ 2910 věta druhá o. z.).

Bylo poukázáno na to, že ani zahraniční úpravy neposkytují mnoho vodítek. Výslovné zakotvení prevenční povinnosti v zákoně totiž není v jiných státech obvyklé. Pokud bychom někde podobnou normu hledali, pak se zpravidla jedná o systém založený na jedné všeobjímající delikt ní klauzuli. Tedy model, k němuž měla blízko předcházející právní úprava z roku 1964. Naproti tomu koncepce vícero delikt níh skutkových podstat, jak je známa z německého BGB, obdobu obecné prevence srovnatelnou s § 2900 o. z. nezná, byť určité společné znaky lze hledat v německém konceptu tzv. *Verkehrssicherungspflichten*, které nám snad mohou ve sporných situacích pomoci.

²⁴ MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX, § 2894–3081: závazky z deliktů a z jiných právních důvodů*. Praha: Leges, 2018, § 2900, m. č. 75.

²⁵ Tamtéž, § 2900, m. č. 77.

²⁶ Tamtéž, § 2900, m. č. 79–87.

²⁷ Tamtéž, § 2900, m. č. 88–91.

²⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 9. 1997, sp. zn. 5 Cmo 347/96; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 1166/2004; nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2012, sp. zn. 28 Cdo 3130/2011.

5.3 APLIKACE § 2900 V RÁMCI § 2909 O. Z.

Objevují se názory, že § 2900 o. z. by se mohl použít také v rámci ustanovení o úmyslném porušení dobrých mravů.²⁹ Takovýto výklad však nejenže nerespektuje historický vývoj pravidla, není ani vhodný z několika dalších příčin.

Tato konstrukce se jeví být problematická už jen z toho důvodu, co je pro zkoumané ustanovení zdrojem protiprávnosti. V případě § 2909 se bezpochyby jedná o jednání, které odporuje dobrým mravům. V případě jednání v rozporu s § 2900 však jde o porušení zákonné povinnosti. Vystává tudíž otázka, zda by škůdce musel hypotézy norem § 2900 a § 2909 naplnit kumulativně. Patrně asi ano, neboť prosté porušení § 2900, aniž by odporovalo dobrým mravům, by aplikaci § 2909 vyvolat nemohlo. Tím by však došlo k nepřípustnému omezení náhrady újmy podle § 2909 o. z. Pakliže někdo jedná úmyslně v rozporu s dobrými mravy, je namístě, aby byl povolán k náhradě újmy bez dalšího. A to včetně reparace tzv. čisté ekonomické škody, jejíž náhrada je v rámci § 2900 o. z. diskutabilní. Kumulativní použití § 2900 by přitom tento postup znemožnilo, neboť by náhradu podmínilo zkoumáním dalších hledisek. Je tak možné dovodit, že § 2900 by se ve spojení s § 2909 o. z. aplikovat neměl.

5.4 APLIKACE § 2900 VE SPOJENÍ S § 2910 VĚTA PRVNÍ O. Z.

O poznání složitější je otázka vztahu § 2900 k § 2910 o. z. Právě § 2910 lze považovat za hlavního nástupce § 420 o. z. 1964, proto je spojení obou ustanovení nabíledni. V rámci dalšího výkladu se nejprve pozornost zaměří na § 2910 věta první o. z.

V souvislosti s § 2910 věta první o. z. vyvstává v prvé řadě otázka, zda bude kvůli přijetí německého modelu založeného na zásahu do absolutního práva revidován též přístup k vymezení protiprávnosti. Jak bylo vysvětleno výše, vychází německá nauka dle převažujícího názoru z teorie protiprávnosti v účinku. To v případě § 823 odst. 1 BGB znamená, že u aktivního konání je jednání protiprávní kvůli samotnému zásahu do absolutního práva. Toliko u nepřímého zásahu nebo újem způsobených opomenutím se vyžaduje další podmínka v podobě porušení *Verkehrssicherungspflicht*.

Ustanovení § 2910 vyžaduje po vzoru svého německého předobrazu zásah do absolutního práva. Pokud by byla přejata také teorie o protiprávnosti v účinku, tj. postačovalo-li by k dovození protiprávnosti samotné zasažení absolutního práva, byl by praktický význam § 2900 o. z. *de facto* vyprázdněn.

Protiprávnost v účinku má však řadu teoretických nedostatků a nenavazuje ani na naši tradici. Nic přitom nenasvědčuje tomu, že by se chtěl v tomto ohledu zákonodárce od předchozí úpravy odchýlit. Je tomu spíše naopak, když § 2910 věta první o. z. podmiňuje svoji aplikaci vedle zásahu do absolutního práva též porušením povinnosti stanovené zákonem. Nejen z tohoto důvodu se proto většina tuzemské doktríny přiklání k pojetí protiprávnosti, které u nás převažovalo doposud. Protiprávní je takové jednání,

²⁹ HRÁDEK, J. in: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, § 2909, m. č. 10.

kteří porušuje určitou právní normu; poškození absolutního práva *per se* k založení protiprávnosti nestačí.³⁰ S těmito přístupy lze podle zde zastávaného názoru souhlasit.

Vyjdeme-li z premisy, že pro dovození protiprávnosti je nutné porušit určitou právní povinnost, aplikace § 2900 o. z. se přímo nabízí. A to i proto, že tuzemská nauka i praxe tradičně vyžaduje, aby porušovaná povinnost byla u deliktů odpovědnosti stanovena v právním předpise.³¹ Ani v tomto případě však řetězec otázek nekončí. Stále je totiž nutné se vypořádat s tím, že výčet absolutních statků, které jsou chráněny § 2900 o. z., je o poznání užší než v § 2910 věta první o. z. Znamená to tedy, že pokud nedojde k dovození protiprávnosti podle jiného ustanovení, a bude nutné aplikovat § 2900 o. z., omezí se dosah § 2910 věta první pouze na svobodu, život, zdraví nebo vlastnictví? Tento závěr by nedával příliš smysl a znamenal by nepřiměřené omezení reparace újmy na zbývajících absolutních právech, což by bylo v přímém rozporu s vůlí zákonodárce promítnutou do § 2910 o. z. Z tohoto důvodu je spíše vhodnější přiklonit se k závěru, že pokud má být § 2900 i nadále aplikován ve spojení s § 2910 věta první jako doplňující hledisko při zkoumání protiprávnosti, musí být výčet v § 2900 pojmán jinak.

Možností je vícero. Je možné kupříkladu uvažovat o tom, že výčet § 2900 o. z. je demonstrativní. Tomu však nenahrává jazykový výklad pravidla a ostatně ani jeho historický vývoj. Nabízí se proto jiná interpretace. Ustanovení by mohlo představovat určitý objektivní standard chování. Stanovilo by tedy výchozí pravidlo pro hodnocení, zda určitá osoba při svém konání přijala dostatečná preventivní opatření, aby její jednání nebylo zdrojem rizika a nemohlo ve sféře třetích osob vyvolat újmu.³² Při hledání onoho standardu se přitom úvaha jednajících musí řídit tím, zda by konáním mohlo dojít k újmě na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví jiného. To, zda nakonec k újmě došlo a zda tato je svojí povahou újmou na jmenovaných statcích nebo ostatních absolutních právech (vč. případně následné ekonomické škody), není z pohledu naplnění požadavků § 2900 rozhodující. Projeví se to až v rámci zkoumání podmínek § 2910 věta první o. z., kde se vedle porušení zákonné povinnosti požaduje rovněž zásah do absolutního práva.

5.5 APLIKACE § 2900 VE SPOJENÍ S § 2910 VĚTA DRUHÁ O. Z.

Otazník visí též nad využitelností § 2900 ve spojení s § 2910 věta druhá o. z. V této souvislosti je nejprve nutné se vypořádat s tím, zda lze § 2900 o. z. klasifikovat jako ochrannou normu.

Pro to, aby ustanovení mohlo působit jako ochranná norma, se vyžaduje, aby cílilo na ochranu konkrétního zájmu, dostatečně jasně určovalo okruh chráněných osob a způsob porušení.³³ Zpravidla tak musí být zřetelně odvoditelná jeho věcná, modální a osobní působnost. Je otázkou, zda generální prevenční povinnost, ač byla po rekonstrukci zúžena, této konkrétnosti dosahuje, když stanovuje každému subjektu povinnost, aby

³⁰ Srov. např. BEZOUŠKA, c. d., § 2910, m. č. 20.

³¹ PAŠEK, M. in: PETROV, J. – VÝTISK, M. – BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, § 2910, m. č. 3.

³² Je třeba připustit, že se tím prevenční povinnost přibližuje k nedbalosti. Nedbalost by tudíž bylo nutné subjektivizovat, aby si oba pojmy zachovaly svůj normativní význam.

³³ PALANDT, O. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 76. Aufl. München: C. H. Beck, 2017, § 823, m. č. 58.

vůči komukoliv za stanovených okolností při svém konání vyvinul náležitou pečlivost a zabránil vzniku nedůvodné újmy. Její dosah je stále poměrně široký.

I pokud bychom uznali, že § 2900 může působit jako ochranná norma ve smyslu § 2910 věta druhá o. z., je to vůbec z pohledu fungování deliktního práva třeba? Pak-liže bude akceptována teze, že se § 2900 použije ve spojení s § 2910 věta první o. z., ochrana absolutních práv bude zajištěna. Souhra s § 2910 věta druhá by proto měla cílit na ostatní statky, především tzv. čistou ekonomickou škodu. Ostatně je to právě čistá ekonomická škoda, po jejíž reparaci v rámci § 2910 věta druhá ve spojení s § 2900 o. z. někteří autoři volají.³⁴

S tímto závěrem se nelze ztotožnit. Má-li být prevenční povinnost aplikována jako ochranná norma spolu s § 2910 věta druhá o. z., je nutné řešit otázku, na ochranu jakých práv byla stanovena. Musíme tedy vymezit její věcnou působnost. Ustanovení § 2900 o. z. si klade za cíl zabránit újmám na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného. Z tohoto výčtu je patrné, že ochranný účel se omezuje na absolutní statky, tedy na zájmy, kterým je poskytnuta dostatečná ochrana podle § 2910 věta první o. z. Naopak čistá ekonomická škoda ve výčtu chybí a nelze ji dle zde zastávaného názoru dovodit ani výkladem.³⁵

Podobný závěr by navíc odporoval vůli zákonodárce. Navazuje-li nové deliktní právo na § 823 BGB a vychází-li z dichotomie § 2910 o. z., měla by být reparace čisté ekonomické škody vyhrazena jen zvláštním ochranným normám. Přípuštění její náhrady v rámci § 2910 věta druhá o. z. za pomoci stále poměrně obecné prevenční povinnosti by mohlo tento cíl zhatit.

Rovněž nelze přehlédnout, že by za této interpretace ochrana absolutních práv a zbývajících statků podle věty druhé podléhala stejným podmínkám. Pokud by tomu tak skutečně bylo, je otázka, zda má vůbec oddělení pravidel věty první a druhé nějaký smysl.

Uznání právě uvedené interpretace by nebylo ani v souladu s principy reparace čisté ekonomické škody. Předpokládá se, že rozsah prosté majetkové újmy nemůže jednotlivec v rámci mimosmluvní odpovědnosti *ex ante* zcela předjímat. Není tedy spravedlivé po něm vyžadovat přijímání preventivních opatření vůči neomezenému okruhu potenciálních poškozených, aby vzniku tohoto typu škod zabránil (*exclusionary rule*).³⁶ Přesně takový efekt by však uznání prevenční povinnosti jako ochranné normy pro účely náhrady prosté ekonomické škody vyvolalo.

Konečně nelze opomenout německou právní úpravu. Ani zde institut podobající se prevenční povinnosti není považován za ochrannou normu a neslouží k náhradě čisté ekonomické škody.³⁷

³⁴ MELZER, F. in: MELZER, F. – TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX, § 2894–3081: závazky z deliktů a z jiných právních důvodů*. Praha: Leges, 2018, § 2900, m. č. 88 a násl.

³⁵ K opačnému závěru dospívá MELZER, *c. d.*, § 2900, m. č. 69.

³⁶ Blíže k tomu srov. JANOUŠKOVÁ, A. Čistě majetková újma a její náhrada v novém civilním právu. Část I. *Rekodifikace a praxe*. 2015, roč. 3, č. 12, s. 16 a násl.

³⁷ Je však nutné připustit, že *Verkehrssicherungspflichten*, jak o nich bylo pojednáno výše, nejsou upraveny přímo v zákoně.

6. ZÁVĚR

Prevenční povinnost v občanském právu se po rekodifikaci proměnila. Některé posuny jsou zjevné již z dikce ustanovení, tímto by však úvahy a diskuze o § 2900 o. z. skončit neměly. Kromě prevenční povinnosti totiž reformou prošla celá úprava povinnosti k náhradě újmy, což vyvolává několik dosud nedořešených otázek. Tyto otázky jsou přitom tak zásadní, že mohou vést ke zpochybnění dosavadního chápání prevenční povinnosti v českém občanském právu.

Rozhodující pro pochopení úlohy prevenční povinnosti je bezesporu vztah ustanovení § 2900 k § 2910 o. z. Teorie se zde musí vypořádat s tím, jak zapadá povinnost prevence do požadavku na zásah do absolutního práva podle § 2910 věta první o. z., nebo zda může prevenční povinnost působit jako ochranná norma pro účely § 2910 věta druhá o. z. Zejména je namístě se ptát, zda má být skrze § 2900 o. z. umožněna náhrada čisté ekonomické škody.

Nejen na tyto důležité otázky se předložený článek pokusil upozornit a předeštíť některá vlastní řešení. Debata by však měla pokračovat. Při hledání odpovědí je možné navazovat na význam a roli prevenční povinnosti, které dosud plnila v českém právním řádu. Zároveň by ale měl být zachován respekt k vůli zákonodárce a koncepčním změnám provedeným v deliktním právu.

JUDr. Anežka Janoušková, Ph.D.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
janouskova@prf.cuni.cz